

Andrásfalvy Bertalan: *Jövők gyökerei.*
Írások a népművészetről, MMA Kiadó, 2019.

Inni a törött korszából

Udvardy Zoltán
(1964, Budapest)
újságíró, szerkesztő

„Mikor Isten megteremtette a világot, akkor az élet forrása ott volt a lábánál, és minden népnek adott egy edényt, és minden népnek más és más edényt adott, hogy abból a közös forrásból igya az élet vizét. A mienk eltörött.” Andrásfalvy Bertalan *Jövők gyökerei* című tanulmánykötetében Ruth Benedict antropológusnak egy öreg indiántól hallott példázatát idézi. Egy ilyen idézet után lázasan lapozgatni kezd az ember: hol hangzott el ez az előadás, *A hallgatóság nélküli népművészet?* A forrás sokat mond: 1980, Bern – Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem előadásai. A szovjet megszállás utáni első, szabadon választott magyar kormány művelődési és közoktatási minisztere ekkor a pécsi Janus Pannonius Múzeum néprajzi osztályvezetője. Az országban utolsó szakaszához ér egy máig feltáratlan genocídium, a magyar vidéki lakosság tervszerű, milliós elűldözése, kiszorítása földjeiről, egy nemzet kiszorítása az ezeréves életformából, saját magából.

A népi játékok értéke kapcsán olvashatjuk e kötetben Kodálytól: „Ez ősi játékok fenntartása elsőrendű kulturális és nemzeti érdek. (...) Aki nem játszott a gyermekkorában e játékokat, annyival is kevésbé magyar” (*Szeretet a néphagyományban*). Tudjuk: gyermekeink már nem játszárok, nem éneklük az iskolai szünetekben az 1970-es évek kisdíákjainál még mindennapos körjátékokat, és nem értik, mit jelent, hogy Adj, király, katonát!

„Napjaink társadalmának legnagyobb hiányossága az emberi kapcsolatok gyengesége egymással, a természeti környezettel és Istennel. E kapcsolatok hiánya vagy elégtelen volta miatt az ember elmagányosodik” – emeli fel ujját egy 2014-ben megjelent tanulmányában a Széchenyi-díjas magyar néprajzkutató, egyetemi tanár, akinek e gyűjteményes kötete nem csupán egy történelmünket – és jelenünket is – megvilágító antropológiai, etnográfiai gyűjtemény, hanem több annál. Nem csak arról van szó, hogy megtudjuk, ki volt a koldusbíró, mit

Régészeti lelet

jelentett a mátkázó vasárnap, vagy – kitekintve más népi kultúrákra – hogy miért volt meg minden lappnak még a madár röptére is a maga *joiykuja*.

Többet kapunk ennél: kitekintést a török, tatár betörések korszakaira, sűrűn adatolt kitéréseket a gyimesi csángók kultúráján át a román, sőt az albán közösségek táncrendjéig (*Gondolatok a táncról és a tánckedvről*). Megtudjuk, mely földrajzi, kulturális határokig járnak kizárólag körtáncokat, és hol engedheti meg magának egy pár, hogy kettesben táncoljon. „A táncot (...) az emberi kapcsolatteremtés legfontosabb, legközvetlenebb eszközének tartjuk. (...) Aki nem tud kapcsolatokat teremteni, az elmagányosodik, kiszolgáltatottá válik, és

ezzel nő önzése is. Pedig emberi kapcsolatokra mindenkinek nagy szüksége van, a szeretet parancsa, az adni és kapni létfontosságú. Különösen nálunk és ma, amikor a magyarországi népesség egészségét tükröző mutatók arról tanúskodnak, hogy szinte minden betegségben (...) betegebbek vagyunk minden európai nemzetnél”. Nem véletlenül hivatkozza meg a tudós egy másik tanulmányában Kopp Mária és Skrabski Árpád felmérését a magyar lelkiállapotról.

Az igényesen megtervezett, szellősen tördelt kötet tematikus beosztása bőven teret ad annak is, hogy a nagy tudású néprajzos számos olyan munkájával is megismerkedjünk, amelyek szemléletmódja elképzelhetetlen volt a Kádár-korszak renegátan nemzet- és vallásellenes világában. Ma is kuriózum a népköltészet és a vallás, illetve a művelődés kapcsolatrendszerének vizsgálata. Tükröcserepek ezek, melyekben meg-megcsillan valami egy nép, mi több, Európa egységes, valamikori arcából, a régi egészéből.

Egyedi hangvételt kölcsönöznek a szerző írásainak erős, rövid történetei – arról például, hogy miképpen kezeli egy vak legényke állapotát egy gyimesi falu, vagy arról, hogy miképpen temették el azt az asszonyt, akinek nem volt egyetlen olyan barátnője sem, akit ő a gyermekágy alatt gyámolított, és kinek gyermekét „mátkaként, komaként” nevelni segített volna.

Andrásfalvy gördülékeny, leíró stílusa Claude Lévi-Strausst idézi, míg az erős verbalitás Huizinga szemléletére utal. E komoly, összefoglaló jellegű kötet is hozzásegít ahhoz, hogy a Ruth Benedict által citált, darabokra törött edénynek legalább a szilánkjait megpróbáljuk összeszedgetni. Hiszen, ahogy a szerző fogalmaz, „nem lehet valaki se magyar, se orosz, se román, se német, valaminek lennie kell. (...) Egyszerre csak egy pohárból lehet inni, valahonnan emberséget meríteni csak egy eszközzel lehet. És azért kollektív ez a művészet, mert a formát közösen alakítjuk ki.”

Udvardy Zoltán